

УДК 16.01

Hadi İstek*Süleyman Demirel Üniversitesi Master Öğrencisi***DİL ÖĞRETİMİNDE BEDEN DİLİNİN KULLANIMI VE GEREKLİLİĞİ**

Özet: Bu makalede eğitimde beden dilinin kullanılması Öğretmen ve öğrenci ele alındı. Yapılan değerlendirmede öğretmenlerin kendilerince kullandığı bedensel hareketlerin destekleyici yönünü çoğu zaman fark etmediklerinden bahsedildi. Öğretmen hem kendi davranışlarını kontrol edebilmesi hem de öğrenci davranışlarının ne anlam taşıdığını kestirebilmesinin gerekliliğinden bahsedildi. Güdüleme ve motivasyonu n öneminden, ders esnasında beden dilinin kullanılmasının nasıl olması gerektiğinden, bedensel temasın öneminden bahsedildi. Öğretmenin duruşu temas şekli bunun farklı kültürlerle göre yorumlanması ele alındı. Öğrencinin derste rahatlığı ve kollarını kavuşturarak ders dinlemesi ile ilgili deney örneklerinden bahsedildi. Ders materyallerine karşı ilgi uyandırmak için yapılması gerekenlerden Beden diline ait kültürel bir takım kendine mahsus hareketlerin öğrenilmesi de yabancı öğrenciyi toplumla daha fazla etkileşimli kılacağından ve dilini öğrendiği toplumu daha iyi tanımasını olanak sağlayacağından örnekler verildi.

Anahtar kelimeler: Beden dili, bedensel hareketlerin destekleyici yönü, dışsal ipuçlar, pozitif enerji

Eğitim faaliyeti birçok farklı işleme ve sürece bağlı olarak yürür. Bu süreç içerisinde kullanılan birbirinden değişik yöntem ve tekniklere yer verilmektedir. Bu tekniklerden biri, belki de en önemlisi beden dili kullanımı ve gerekliliğidir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde beden dili kullanımının, önemli bir durum olmakla beraber, bu konu ile ilgili öğretmenlerin kendilerince kullandığı bedensel hareketlerin destekleyici yönünü çoğu zaman fark etmedikleri görülmektedir. Bunun önemini farkedemeyen öğretmenlerin ise öğretimde daha başarılı sonuçlar elde ettikleri izlenmektedir. Öğrencinin dışsal ipuçları ona yön gösterecektir. Yani öğretmen hem kendi davranışlarını kontrol edebilmeli hem de öğrenci davranışlarının ne anlam taşıdığını kestirebilmelidir. Öğretmenin davranışları çocuğun kişilik gelişiminde birincildir. Adolf Diesterwegs'in şu sözü günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir: "Bir okulun değeri, öğretmenin değeri kadardır." [1,19].

Beden insanın en önemli parçasıdır. Duyguların direk yansıtıcısı olması sebebiyle hayatın merkezinde olması normaldir. Dolayısıyla birçok meslek içinde beden dili çok önemlidir. Bunun yanında dil öğretiminde de çok önemli faydaları olduğu bilinmektedir. Beden dilinin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yararları ile ilgili şu hususları belirtmek gerekir. Beden duyguların direk yansıtıcısı olması hasebiyle yaşamın çok merkezinde olması normaldir. Dolayısıyla birçok meslek içinde beden dili önemini korur. Bunun yanında dil öğretiminde de çok önemli faydaları olduğu bilinmektedir şöyle ki. Bugünde ortaya çıkan bir gerçek var ki eğitimde güdüleme (motivasyon) çok önemlidir. Öğrencinin ve sınıfın bedensel tahlili ile öğrenime açık olma durumunun fark edilmesi sonucu ve buna göre derse güdülenmesi son derece önemlidir. Aksi halde öğrenme isteği oluşturulmamış öğrenciye bir şeyler öğretmek çok zordur. Bu şekilde yapılan eğitimle ortaya ancak zaman ve emek kaybı çıkacaktır. Bu bağlamda güdüleme başta olmak üzere derse karşı istek oluşturmada önemli unsurların ne olduğuna bakmak gerekir. Hiç şüphe yok ki beden dilinin oluşturduğu pozitif enerji derse karşı olumlu bir motivasyon oluşturacaktır. Öğretmenin bu olumlu süreci devamlı hale getirmesiyle eğitimin en temel gereği olan güdülenme meydana gelir ve yapılan öğrenme, şartlar ne olursa olsun tam anlamıyla gerçekleşmiş olur. Bu güdülenmenin gerçekleşmesinde beden dilinin kullanımının önemi ve gereği anlaşılmaktadır.

Ders esnasında beden dili kullanımı nasıl olmalıdır? Öncelikle öğretmenin en baştan derse girerken gülümseyerek girmesi öğrencilerde olumlu bir başlangıç oluşmasını sağlar.

Gülümsemek bulaşıcı bir eylemdir ve karşıdaki kişide de aynısı meydana gelir. Öğretim ortamının oluşmasındaki en önemli nokta olan aynı duygu durumu böylece gerçekleştirilmiş olur. Canlı ve olumlu bir ses tonuyla selamlaşma da bu olumlu duygu halini besler. Öğrencideki sıkılmışlık havasının dağılmasına yardımcı olur ve bir heyecan getirir. Öğrenciyle bedensel temas kurulması da çok önemlidir. Derse karşı dikkati dağılan öğrencinin gerek göz teması ile gerek küçük bir dokunuşla dikkatini toplamasına yardımcı olunmalıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir hususta şudur. Özellikle öğrenci yabancı bir kültürden geliyorsa bu konuda kendi kültür yapısında alışık olmadığı bir hareket onu rahatsız edebilir. Örneğin bir Arap öğrenci bu durumdan hiç rahatsız olmazken bir Japon ya da Güney Koreli öğrenci rahatsız olabilir.

“Öğrenciye karşı yapılan uzun bakışlar ise doğru bir beden dili davranışı değildir. Bu bakışlar, dominant olma ve tehdit algılamasına yol açar. Bu durumda öğrenciyi güvensizleştirir ve korkutur. Sonuç olarak bu durum öğrencinin saldırgan olmasına yol açar ve öğrenci öğretmene karşı olumsuz bir algılama sahibi olur. Dolayısıyla derse karşıda olumsuz bir algılama gelişir.” [2, 120]

Öğrencilerin çok fazla kişisel alanlarına girilmesi de rahatsız edici olabilir. Öğretmenin bu durumu göz önünde bulundurması gerekir. Fakat bu durumda kültürlere göre çok ciddi farklılıklar olduğunu söylemeliyiz. Örneğin Japon ve Koreli öğrencilerde bu durum rahatsızlık verici iken Arap öğrenciler de ise bu durum son derece normaldir.

Öğretmenlerin bu mesafelerin önemi konusunda bilinçli olmaları çok önemlidir. Bu sayede öğretmen öğrenciyle olan mesafesini ayarlarken bir taraftan öğrenciyi köşeye sıkışmış gibi hissettirmeyecek, bir taraftan da sıcak bir ilişki kurabilecek yakınlıkta olacaktır. Heidemann bu konuyla ilgili olarak şöyle diyor: “Çekingen ve grupta öne çıkmaya korkan öğrencilerle kişisel mesafelerine yaklaştığımız oranda sıkı ilişki kurabilirsiniz. Böylece çekingen öğrenciyi bir süre için görünmez iplerle grubun anonimliğinden çekip çıkarmış olursunuz.” [3, 83]. Bedensel temasın önemli artılarından biri de samimiyet ve yakınlık oluşturmaktır. Çünkü özellikle öğretim sürecinin ilk aşamalarında öğrencilerde bir çekingenlik oluşmaktadır. Farklı bir ülkede, farklı bir ortamda ve farklı bir kültürdeki öğretmene karşı çekinme duygusunun oluşması, yabancılık çekmesi son derece normaldir. Bu noktada öğretmenin sıcak kanlı, samimi tutumu bu havanın kısa sürede dağılmasını sağlayacaktır. Ayrıca anlamadığı bir noktada soru sorabilme rahatlığı, öğretimin ve öğrenimin çok önemli bir yerini teşkil etmektedir. Bütün bunlardan daha da önemlisi ise kişinin sevdiği şeyi zevkle, başarıyla gerçekleştirdiğidir. Beden dilinin yardımıyla oluşan sıcak ortam sayesinde yabancı öğrenci, dil öğrenimindeki en büyük yardımcısı öğretmenini sevmesiyle Türkçeyi öğrenmesi çok daha kolay olacaktır. Öğretim sürecinde, öğretmenin aktif bir şekilde özellikle ayakta ders anlatması ve sınıfı bir sahne olarak kullanması da öğrencinin derse katılımını olumlu yönde etkileyecektir. Bunu yaparken öğrencinin de derse aktif bir şekilde dahil edilmesi dersin hem verimli hem de keyifli geçmesini sağlayacaktır. Öğretmenin bazen bilinçli olarak yaptığı bazen de kendisinin de farkında olmadığı jest ve mimikleri, beden hareketleri, giyimi, bakımı yani sözel olmayan davranışlarının öğretimde etkili olduğu bilinmektedir. Bu sebeple öğrencileri ile etkin iletişim kurmayı amaçlayan öğretmen, bedensel tepkilerin ne anlama geldiğini ve karşılıklı tepkiler açısından oluşan süreci doğru analiz etmeyi öğrenmelidir. Çünkü Celep'e göre “Öğretmenin öğrencinin beynini gözleyecek penceresi yoktur.” [4,18]. Derse başlamadan önce sınıf mevcudunun az olması durumunda tokalaşmak da öğrencide olumlu bir hava oluşmasını sağlayacaktır. Dokunmak bütün olumsuzlukları yenmeyi sağlayacak kadar güçlü bir uyarandır. Özellikle birbirine karşı ön yargı sonucu olumsuz duygu besleyen insanların dokunsal temas sonrasında bu yargıyı taşımadıkları bilinmektedir. Aynı zamanda dokunsal temas kurulan öğrenci öğretmene sormak istediğini daha rahat sorabilir. Eğitimde soru sormanın ise eğitim sürecini gözden geçirmek adına çok önemli olduğunu hatırlatmak gerekir. Öğretmen konunun

nerede iyi anlaşılmadığı ya da hangi öğrencinin anlamasında güçlük var bunu bizatihi görür. Tabii birde bunun yanında soru sorma rahatlığından kaynaklanan öğrencinin derse daha rahat katılabilme ortamı doğar.

“ABD de yapılan bir araştırmaya göre zeka seviyesi yakın iki sınıf tespit edilmiş ve bir sınıfın ders esnasında kollarını kavuşturarak diğer sınıfın ise rahat bir şekilde dersi dinlemesi istenmiş. Sonuç olarak kollarını kavuşturmadan rahat bir şekilde dersi dinleyen sınıfın %38 konuyu daha iyi anladıkları gözlenmiş” [5, 135]. Eğer iletişim kurduğumuz kişinin bize gönderdiği mesajı değiştirmesini istiyorsak öncelikle onun vücut pozisyonunu değiştirmeliyiz. Nasıl ki bilinç, bir madde olan beyne bağlı ise sözcüklerde duruma, yere ve davranışa göre pekâlâ değişkenlik gösterebilir. Dostoyevski de bu yöntemi kullanmıştır. “Yazar, dolaşırken düşünür, kafasında henüz tasarladığı bir romanı cümle cümle anlatır.” [6,20]. “Vücut pozisyonunu olumlu Şekle sokarak duyguları değiştirmek mümkündür.” [7,76]. Kolları ve ayakları savunma durumunda olduğunu gösteren ya da uyku durumuna geçmiş bir öğrenciyi bir kalem uzatarak, hafifçe omzuna dokunarak aktif duruma geçirmek mümkündür.

Bunun yanında bir konuyu anlatırken öğrencinizin konuyu anlamadığını beden dilinden fark edebilirsiniz ve ona yönelerek anlamadığı yeri tespit edip ona yardımcı olabilirsiniz. Özellikle yabancı öğrencilerde „evet“ ve „hayır“ anlamındaki bedensel işaretleri tam anlamalıyız. Bu öğretmenin işini çok kolaylaştıracaktır. Bu noktadaki farklılıkları da göz önünde bulundurmamak öğretim açısından son derece önemlidir. Beden dilini etkin kullanan bir öğretmenin dersi hem daha zevkli hem de daha öğretici olacaktır. Çünkü öğretmen derse bir hareketlilik katacak bu da eğitimi olumlu yönde etkileyecektir. Beden diline ait kültürel bir takım kendine mahsus hareketlerin öğrenilmesi de yabancı öğrenciyi toplumla daha fazla etkileşimli kılacaktır ve dilini öğrendiği toplumu daha iyi tanımasını olanak sağlayacaktır. Özellikle Türk toplumuna mahsus hareketlerin ders esnasında kullanılırken kültürel özelliklerinin olduğunun belirtilmesi hem derse bir canlılık getirecek hem de öğrenilen dilin kültürünün öğretimi açısından da tamamlayıcı bir özellik olacaktır.

Sınıf ile pozitif ilişki sağlayan davranış ve jestler de vardır. “Öğrencilere tam olarak dönülmeli ve derse kaldırırken öğrencilere elin iç tarafını göstermek vb. Fakat bu reçete formüle etmektir ve yapmacık davranışlara yol açmaz mı, şeklinde bir soruyu akla getirebilir. Bu hareketler kişinin kişisel davranışını değiştirmede için bu endişe yersizdir ve davranışlara muhatap olan kişiler bu davranışların yapmacık mı samimi olduğunu süreçte değerlendirmedikleri için bu hareketleri yaparken arka planında nasıl bir duygunun olduğunun önemi yoktur. Fakat tabii ki bu davranışların karşılığı olan bedensel hareketlerin samimi bir şekilde yapılması kişinin saygınlığındandır. Bu tür analizlerin amacı ve alıştırmalar mesleki kaliteyi yükseltmek içindir. Kendi görevi çerçevesinde beden dilini etkin olarak kullanmak, öğretmenin davranış repertuarına dahildir şeklinde bir ilke ortaya koymak, öğretmenin yeterliliği konusunda önemli bir yere sahiptir.” [8,79].

Elbette, eğitim fakültelerinde okuyan öğrenciler, bu konuyla alakalı uygun çalışmalar ve egzersizler yapmalıdırlar. Bu sayede mesleklerine karşı da doğru tutum içinde olacaklardır. Pozitif bir ilişki kurabilmek için kişinin kendisini algılamayı ve öğrencilerin reaksiyonlarını kendi davranışları ile birlikte görmeyi öğrenmesi öğretim sürecinin düzenlenmesinde son derece öneme haiz bir konudur. Ayrıca öğrencilerde ders materyaline karşı ilgi uyandırmak ve öğrencileri çalışmalarını için motive etmek zorundadırlar. Aynı zamanda sosyal davranışlara öncülük ederken, duygu ve çelişkilerin üstesinden gelmek zorundadırlar. Bütün bunları yaparken çoğunlukla sözsüz araçlar kullanılır. Öğretmenlerin kullandıkları davranış biçimlerini eğitmeleri sonucunda başarıyı yakalamak mümkündür. Bilgileri mümkün olduğu kadar iyi iletmek zorunda olan öğretmenler için, özellikle bu engeller bu türden en küçük bir tikanıklığı dikkate alacak ve düzelterek şekilde olmalıdır. Öğretmen masasının arkasına yerleşme bir engel sinyalıdır. Ancak bilgi akımını engelleyen ilişki barikatını ve savunma durumunu

algılayabilmek için beden dilinin çeşitlerini ve etkilerini bilmek gerekir. Son olarak beden dili etkin bir biçimde kullanıldığı takdirde farkındalık ortaya çıkaracak bu farkındalıkta gerek derse gerek eğitime ilgiyi olumlu şekilde artıracaktır.

Kaynakça

- 1 Führ, C., 1996, Deutsche Bildungsweser Seit 1945, Köln: Nettesheim Druck GmbH.CO. KG.
- 2 LAYIÇ, Şafak. 2007. Beden Dili. İstanbul : Yakamoz Gelişim Yayınları.
- 3 HEIDEMANN, Rudolf (2003): Körpersprache im Unterricht, Quelle & Meyer, Wiebelsheim.
- 4 Celep, C., 2002, Sınıf Yönetimi ve Disiplini. Ankara: AnıYayıncılık.
- 5 SCHOBER, Otto. 1996. BedenDili. [Çev.Süeda Özbent]. İstanbul: Arion Yayıncılık.
- 6 LAYIÇ, Şafak. 2007. Beden Dili. İstanbul : Yakamoz Gelişim Yayınları.
- 7 ALKIŞ, Cengiz. 2009. İnsan Tanıma Kılavuzu. İstanbul: Pegasus Yayınları
- 8 HEIDEMANN, Rudolf (2003): Körpersprache im Unterricht, Quelle & Meyer, Wiebelsheim.

Hadi İSTEK

Master student, Suleyman Demirel University, Kaskelen, Kazakhstan

THE USE OF BODY LANGUAGE AND ITS NECESSITY IN LANGUAGE TEACHING

Abstract: This article discusses the possibility of using "body language," that is gestures, facial expressions, body movements, when teaching a foreign language. According to the estimates of teachers of foreign languages - their use of a variety of body movements and facial expressions to help quickly learn a foreign language. The paper presents various examples of the use of gestures by teachers for more intensive and productive process of mastering a foreign language, the reaction of students to the use of so-called "body language." The relevance of the article is that the author offers various options for the use of gestures, facial expressions, gestures while explaining new material, which is an additional external clue to understanding a foreign language, makes the process of learning a foreign language more interesting and informative.

Key words: body language, body movements, the supportive aspect, external cues, positive energy

Хади Истек

Магистрант Университета имени Сулеймана Демиреля, Каскелен, Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ «ЯЗЫКА ТЕЛА» ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА.

Аннотация: В данной статье рассматриваются возможности использования «языка тела», т.е. жестов, мимики, телодвижений, при изучении иностранного языка. По оценкам учителей иностранных языков - использование ими различных телодвижений и мимики помогают быстрее освоить иностранный язык. В статье приводятся различные примеры использования жестов учителями для более интенсивного и продуктивного процесса освоения иностранного языка, реакции обучающихся на применение так называемого «языка тела». Актуальность статьи заключается в том, что автор предлагает различные варианты использования жестов, мимики, телодвижений при объяснении нового материала, что является дополнительной внешней подсказкой для понимания иностранного языка, делает процесс изучения иностранного языка более интересным и познавательным.

Ключевые слова: язык тела, телесные движения, подтверждающие направление внешней подсказки, положительная энергия.